

4. Чайковський Я. І., Чайковська І. Я. Аналіз розвитку банківських систем України та Польщі: 2009-2017 роки. Економічний аналіз : зб. наук. праць. Тернопільський національний економічний університет; редкол. : О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 3. С. 134-143.

5. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415. (дата звернення: 07.05.2019).

6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. Дата оновлення 01.01.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 29.05.2019).

7. Сиволап Л. А. Сучасний стан фінансової системи в Україні. Проблемні питання економіки України та її регіонів. 2016. № 3 (25). С. 50-55. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2016/No3/50.pdf>. (дата звернення: 22.05.2019).

8. Малютін О. К. Фінансова система та її значення в економічному розвитку України. Фінанси України. 2014. № 4. С. 97-100.

9. Кименко К. В. Актуальні проблеми модернізації фінансової системи України. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». 2015. №7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4190>. (дата звернення: 27.05.2019).

10. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>. (дата звернення: 29.05.2019).

3.5. ОСВІТА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тернопільська область володіє значимим науково-освітнім і культурно-мистецьким потенціалом, який включає в себе як великі надбання минулого, так і сучасні здобутки в усіх сферах духовного життя.

Освіта підростаючого покоління є основою духовного розвитку нашої держави в сучасних умовах, створення інтелектуального потенціалу, що має забезпечити Україні гідне місце у світовій спільноті.

3.5.1. Дошкільна освіта

Необхідною і найоптимальнішою можливістю підготовки дитини до навчання в школі і, насамперед, до реального життя є дошкільна освіта. Законом України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» у Статті 11. Дошкільна освіта зазначено:

1. Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

2. Діти старшого дошкільного віку обов'язково охоплюються дошкільною освітою відповідно до стандарту дошкільної освіти.

3. Відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти несуть батьки.

4. Батьки самостійно обирають способи та форми, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту.

5. Органи місцевого самоврядування створюють умови для здобуття дошкільної освіти шляхом: формування і розвитку мережі закладів освіти; замовлення підготовки педагогічних працівників; реалізації освітніх програм неформальної освіти для батьків; проведення інших заходів.

6. Порядок, умови, форми та особливості здобуття дошкільної освіти визначаються спеціальним законом.

Дошкільна освіта є обов'язковою первинною складовою частиною системи безперервної освіти в Україні. Це – цілісний процес, спрямований на:

забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

Обласне управління освіти і науки і його районні відділи працюють над вирішенням наступних, завдань у *дошкільній освіті*:

- відновлення роботи дошкільних навчальних закладів, насамперед у сільській місцевості;
- максимальне охоплення освітою дітей старшого дошкільного віку;
- створення необхідних умов для здобуття дітьми якісної дошкільної освіти; збільшення кількості навчально-виховних комплексів «дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад»;
- формування дошкільних груп для організації ранньої корекції та лікувально-відновлювальної роботи;
- запровадження соціально-педагогічного патронату сімей, які виховують дітей з вадами розвитку.

З метою забезпечення однакового доступу дітей до здобуття дошкільної освіти на початок 2019 року в Тернопільській області функціонувало 597 закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО), загальною кількістю 28731 місць. У тому числі у міських поселеннях нараховується 107 ЗДО (14661 місце), а у сільських – 490 ЗДО (14070 місць). [9].

Упродовж останніх 10 років кількість дошкільних закладів освіти в області постійно збільшується.

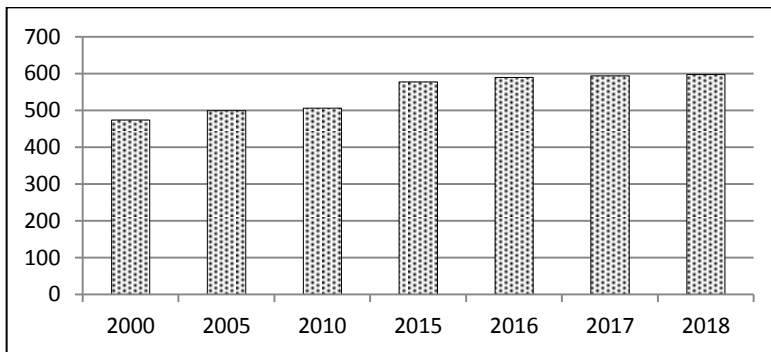

Рис. 3.11. Кількість закладів дошкільної освіти в Тернопільській області, одиниць

Однак, дошкільні навчальні заклади перевантажені, оскільки на кінець 2018р. в них виховувалося 31 405 дітей, що на 2674 особи більше, ніж оптимально могли прийняти діючі ЗДО. Це, насамперед, стосується міських ЗДО, в яких на даний час освітнім процесом охоплено 19756 дітей дошкільного віку, в розрахунку 134 дитини на 100 місць. У сільській місцевості навпаки, 2421 місце не зайняте, відповідно

на 100 місць ЗДО припадає 80 дітей.

Варто зауважити, що різними формами дошкільної освіти в Тернопільській області (2018р.) охоплено лише 59% дітей віком від 3 до 6 років (без урахування дітей у групах короткотривалого перебування). У міських поселеннях – 84%, у сільських – 39%. [9]

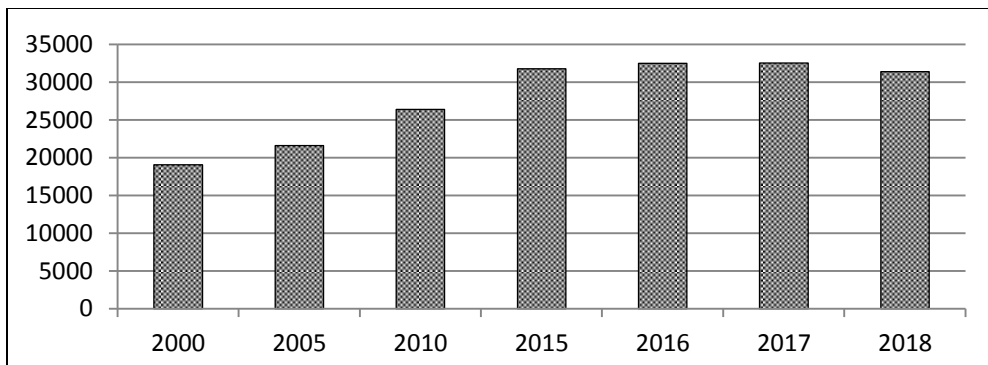

Рис.3.12. Кількість дітей у закладах дошкільної освіти Тернопільської області

Всі діти 5-річного віку відвідують дошкільні заклади.

Зростання рівня охоплення дітей відповідного віку дошкільною освітою буде забезпечується шляхом відновлення в області мережі дитячих садків, насамперед, у звільнених від оренди приміщеннях та будівництва нових закладів дошкільної освіти.

У 2018 році в області відкрито 3 заклади дошкільної освіти та 2 навчально-виховні комплекси, 4 додаткові групи в постійно діючих закладах дошкільної освіти та 4 групи з короткотривалим перебуванням дітей. Фактично створено нових 530 місць.

У 2019 році відкрито 3 ЗДО (60 місць) та 3 додаткові групи в постійно функціонуючих ЗДО (55 місць), що дало змогу додатково створити 115 місць.

У 3 дошкільних навчальних закладах освіти функціонують 17 санаторних груп, в яких виховуються діти з порушенням слуху, мови, зору, інтелекту, опорно-рухового апарату, затримкою психічного розвитку.

3.5.2. Школи та інтернатні заклади освіти

У 2018/2019 навчальному році для задоволення освітніх потреб населення в Тернопільській області функціонує 726 денних *закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО)* Міністерства освіти і науки України, в яких навчається 109600 учнів та 2 вечірніх школи – 500 учнів.

Порівняно з минулим навчальним роком кількість ЗЗСО в області зменшилася на 36. Однак, загальна кількість учнів збільшилася на 2100 осіб.

Освітній процес у закладах загальної середньої освіти забезпечує 16589 учителів. Їх кількість порівняно з 2017/2018 н.р. зменшилася на 330 осіб.

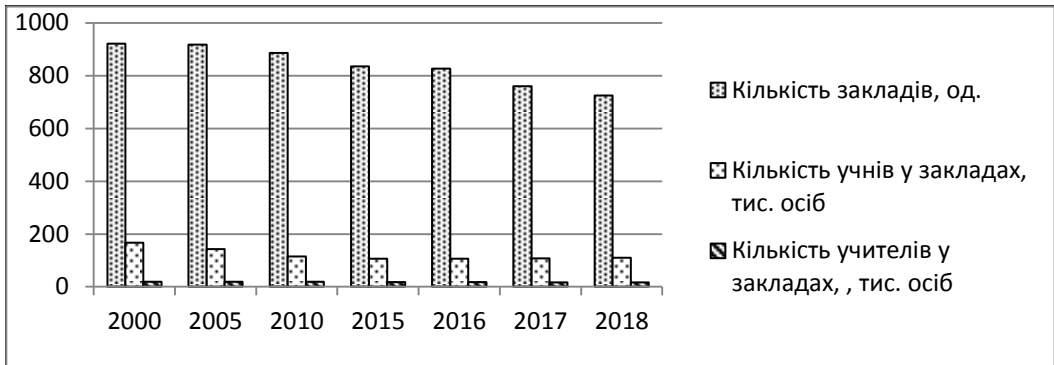

Рис.3.13. Заклади загальної середньої освіти Тернопільської області

В області працюють заклади нового типу: гімназії, ліцеї, колегіуми, навчально-виховні комплекси (табл.3.7).

Таблиця 3.7

**Заклади загальної середньої освіти в Тернопільській області
(станом на 2018/2019 н.р.*) [9]**

	ЗСО I ст	ЗСО I-ІІст.	ЗСО I-ІІІст.	вечірні школи	гімназії	ліцеї	колегіуми	навчально- виховні комплекси
Кількість навчальних закладів	127	299	292	2	14	8	3	122
Кількість учнів (осіб)	3600	20300	84300	500	4993	2202	147	14558
Кількість учителів (осіб)	13183				555	307	126	2418

*За даними управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації; на початок навчального року.

В об'єднаних територіальних громадах функціонують 242 заклади загальної середньої освіти (33,5%), де навчаються 31,6 тис. школярів (29%).

Кожна четверта сільська школа області є малокомплектною. У зв'язку зі складною демографічною ситуацією минулих років продовжується функціонування 160 малокомплектних шкіл (21,1% від їх загальної кількості). Залишається проблемним питання неефективного й нерационального витрачання коштів освітньої субвенції на функціонування навчальних закладів, особливо в об'єднаних територіальних громадах. Кошти розподіляються не з метою їх вкладення в освіту учня, а з метою утримання, необґрунтованого збереження, забезпечення існування за будь-яких умов тих малочисельних закладів, які далеко не надають учням якісних освітніх послуг.

Забезпеченню рівного доступу дітей до якісної освіти у сільській місцевості сприяє створення опорних закладів освіти, забезпечення якісного освітнього процесу в них. У 2016 році функціонувало в області 12 опорних шкіл, 32 їх філії, де навчались 8538 учнів; у 2017 році – 24 опорних школи (61 філія, 10175 учнів); у 2018 році – 29 опорних шкіл (70 філій, 12893 учні). Станом на 1 квітня 2019 року функціонує 32 опорні заклади та їх 77 філій, у яких навчаються 13 625 учнів. В опорних школах є 36 інклюзивних класів, у яких створено відповідні умови для

навчання 40 дітей з особливими освітніми потребами. [11]

Впровадження Нової української школи – ключова реформа освіти області. Її головна мета – це висока якість освіти, а головне завдання – формування свідомих, суспільно активних громадян, здатних забезпечити економічне зростання і культурний розвиток області, країни.

З 1 вересня 2018 року набрав чинності новий Державний стандарт початкової загальної середньої освіти, який покликаний змінити сутність української школи та ґрунтується на таких принципах: презумпція талановитості дитини; цінність дитинства; радість пізнання; розвиток особистості; здоров'я та безпека. Саме в таку Нову українську школу пішли першокласники 2018/2019 навчального року. В області функціонує майже 800 перших класів, у яких навчається більше 12 тис. учнів. Важливі вимоги поставив перед закладами загальної середньої освіти Закон України "Про повну загальну середню освіту", який прийнятий у січні 2020р.

Передумови для інтегрування дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю, у загальноосвітній простір створює запровадження інклюзивного навчання в області. На сьогодні в області проживає більше 13 тис. дітей з порушеннями психофізичного розвитку. У 2018/2019 н.р. інклюзивною освітою охоплено 261 дитину у 190 інклюзивних класах. 105 закладів загальної середньої освіти та 32 дитини у 15 інклюзивних групах (192 посади асистентів вчителя та 15 посад асистентів вихователя). В області функціонують 17 інклюзивно-ресурсних центрів і 1 обласний ресурсний центр з підтримки інклюзивної освіти. [11].

У Тернопільській області здійснюються заходи щодо удосконалення *освітньої інтернатної системи* та її модернізації. Так, для задоволення освітніх запитів дітей, які потребують державної підтримки, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, хворих дітей, яким необхідне тривале лікування та реабілітація, обдарованих дітей в області створено оптимальну мережу навчальних закладів інтернатного типу: 10 з них обласного підпорядкування (6 спеціальних, у тому числі 2 навчально-реабілітаційні центри, 3 санаторних школи-інтернати, дитячий будинок для дітей шкільного віку, лицей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою, колегіум-інтернат з поглибленим вивченням предметів духовно-просвітницького спрямування, загальноосвітня школа-інтернат з поглибленим вивченням трудового навчання із спеціальними класами).

У 2008 р. розпочав діяльність колегіум-інтернат «Знамення» із поглибленим вивченням предметів духовно-просвітницького спрямування для дівчат у с. Зарванця Тербовлянського району та колегіум-інтернат такого ж спрямування для хлопців у Бучачі. В 2009 р. на базі школи-інтернату в смт.Коропець Монастирського району відкрито обласний лицей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою. Цей заклад розрахований передусім на навчання юнаків, які згодом зможуть навчатися у військових училищах.

Станом на 2019 р. в Тернопільській області функціонують наступні інтернатні заклади:

Інтернатні заклади

Спеціальні загальноосвітні школи-інтернати

1. Заклад освіти І–ІІІ ступенів "Тернопільський обласний навчально- реабілітаційний центр”;

2. Новосільський обласний спеціальний навчально - виховний комплекс;
3. Обласний заклад освіти «Заліщицький обласний багатoproфільний навчально-реабілітаційний центр»;
4. Тербовлянський навчально-виховний комплекс;
5. Тербовлянський навчально-реабілітаційний центр;
6. Тернопільська спеціальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів Тернопільської обласної ради.

Загальноосвітні школи-інтернати

7. Бережанська обласна комунальна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів з поглибленим вивченням трудового навчання;
8. Волинський ліцей імені Нестора Літописця Кременецької районної ради Тернопільської області;
9. Колегіум-інтернат «Знамення» з поглибленим вивченням предметів духовно-просвітницького спрямування у селі Зарваниця Тербовлянського району;
10. Коропецький обласний ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою;
11. Чортківська спеціалізована школа-інтернат № 3 спортивного профілю I-III ступенів імені Романа Ільяшенка Чортківської міської ради Тернопільської області;

Санаторні школи-інтернати

12. Гримайлівська санаторна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів;
13. Збаразька санаторна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів Тернопільської обласної ради;
14. Струсівська санаторна загальноосвітня школа-інтернат I-III ступенів Тернопільської обласної ради,

Школи-інтернати для дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування (дитячі будинки)

15. Тернопільський обласний комунальний дитячий будинок для дітей шкільного віку.

Заклади системи соціального захисту. Будинки-інтернати для дітей та молоді

16. Установа Тернопільської обласної ради «Мельнице-Подільський обласний комунальний дитячий будинок-інтернат»;
17. Петриківський обласний комунальний дитячий будинок-інтернат; Заклад системи охорони здоров'я.

Будинки дитини

18. Тернопільський обласний спеціалізований будинок дитини.

Заклад служби у справах дітей. Центри соціально-психологічної реабілітації дітей

19. Центр соціально-психологічної реабілітації дітей служби у справах дітей Тернопільської обласної державної адміністрації.

У 2018/2019 навчальному році в 6 спеціальних школах (школи-інтернати), навчально-реабілітаційних центрах та школах соціальної реабілітації області навчалось 900 вихованців з числа дітей соціально незахищених категорій, яким вкрай необхідна державна підтримка і психолого-педагогічна допомога. Їх кількість становить лише 0,8% від загальної кількості учнівського контингенту області.

Незважаючи на поширення інтеграційних процесів у системі освіти, інтернатні заклади продовжують забезпечувати конституційне право на якісну освіту, державну підтримку та соціальний захист найбільш уразливих категорій дитячого населення. Нині саме у таких навчальних закладах є можливість спеціально організувати освітній процес у комплексному поєднанні з корекційно-розвитковою роботою відповідно до особливостей психофізичного розвитку дітей, створити умови для допрофесійної та професійної підготовки дітей з інвалідністю.

Освітній процес інтернатних закладів спрямований на підготовку дитини до самостійного життя, де особливе місце посідає трудова і професійна реабілітація, здійснюється фахова підготовка за напрямками «взуттьовик з ремонту взуття», «швачка», «кравець», «кухар», «оператор комп'ютерного набору» відповідно до ліцензій Міністерства освіти і науки України.

З метою забезпечення ранньої соціальної реабілітації та відновного лікування дітей дошкільного віку відкрито дошкільні відділення на базі спеціальних та санаторних інтернатних закладів. Крім того, у трьох інтернатних закладах функціонують спеціальні класи для дітей зі зниженим зором, затримкою психічного розвитку, розумовою відсталістю, що дозволяє реалізувати індивідуальну освітню програму для дітей, які перебувають на диспансерному обліку.

Продовженням заходів з оптимізації мережі інтернатних закладів є їх реорганізація у сучасні заклади освіти. Зокрема у 2015 році здійснювалися організаційні заходи з проведення реорганізації у навчально-виховні комплекси Березанську обласну комунальну загальноосвітню школу-інтернат I-III ст. з поглибленим вивченням трудового навчання, Гримайлівську та Струсівську санаторні школи-інтернати у навчально-виховні комплекси відповідного профілю.

Для забезпечення навчання, виховання, надання корекційної допомоги дітям з порушеннями психофізичного розвитку в області функціонує система спеціальної освіти: спеціальні дошкільні навчальні заклади і школи, дошкільні групи і спеціальні класи, навчально-реабілітаційні центри та школи-інтернати, а також індивідуальна та інклюзивна форми навчання.

Виявлення, облік та надання рекомендацій щодо адекватної форми навчання дітей з особливими освітніми потребами здійснюють обласна, районні (міські) психолого-медико-педагогічні консультації.

Найбільш поширеною формою навчання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, є спеціальні навчальні заклади, де створені найкращі умови корекційно-орієнтованого навчально-виховного, лікувально-відновного, реабілітаційного процесів, що безумовно сприяє послабленню або виправленню вад розвитку учня та максимальному використанню його збережених можливостей, а також індивідуальна форма навчання, де створюються умови організувати навчальний процес, орієнтований на індивідуальні фізіологічні можливості.

Спеціальні навчальні заклади, навчально-реабілітаційні центри є перехідною сходинкою для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому середовищі. Завдяки вміло організованій роботі кваліфікованих спеціалістів дитина отримує відповідну корекційну допомогу, що дозволяє їй перейти на навчання за загальноосвітньою програмою або в інклюзивний клас.

На індивідуальній формі навчання здобувають спеціальну освіту учні, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. Не завжди є ефектив-

ною індивідуальна форма навчання дітей з особливостями розвитку. Це спричинено недостатньою кількістю педагогів, фахівців з корекційної освіти, які не володіють методикою корекційного навчання, програмовим матеріалом, відсутністю корекційного обладнання. У зв'язку з цим, впродовж навчання учень не отримує належної освітньої підготовки і врешті залишається ізольованим від суспільства.

Засобом підвищення ефективності роботи шкіл за останні роки стало зовнішнє незалежне оцінювання результатів навчальної діяльності учнів у формі тестування. Впровадження такого освітнього вимірювання якості знань і вмінь стимулює інноваційні підходи у роботі загальноосвітніх закладів.

На сьогоднішній день розроблена обласна та районні програми розвитку профільної школи. Сформована мережа закладів нового типу, кожен з яких має свою спеціалізацію. Цьому передувало ґрунтовне дослідження багаторічного досвіду діяльності спеціалізованих шкіл і класів з поглибленим вивченням окремих предметів, історії ліцеїв та гімназій у Галичині. Найбільше старшокласників зосереджені на виборі технологічного напрямку у профільному навчанні, менше на філологічному, природничо-математичному, суспільно-гуманітарному, спортивному і художньо-естетичному.

В області склалась певна система пошуку, відбору і розвитку здібної та обдарованої шкільної молоді. Нині у 3 колегіумах, 14 гімназіях і 8 ліцеях різних форм власності і підпорядкування навчаються 7342 учні. Результативність діяльності закладів нового типу підтверджують такі цифри: понад 90% випускників ліцеїв і гімназій щороку вступають у вітчизняні вузи, а дехто і поза межі України. Майже 2/3 переможців III і IV етапів Всеукраїнських учнівських олімпіад навчаються в гімназіях та ліцеях області.

На базі закладів нового типу розгорнуто широкомасштабну експериментальну роботу щодо запровадження нового змісту навчання та інноваційних педагогічних технологій, втілюються нові форми роботи з учнями, запроваджуються інноваційні підходи до оцінювання навчальних досягнень вихованців, розробляються та експериментально перевіряються нові спецкурси і факультативи.

3.5.3. Позашкільні навчальні заклади

Позашкільна освіта забезпечує розвиток здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних компетентностей, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності, яка може здобуватися одночасно із здобуттям дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Компетентності, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть враховуватися та визнаватися на відповідному рівні освіти.

За даними статистичних звітів станом на 01.01.2020 р. в Тернопільській області організованим змістовним дозвіллям учнівської молоді займається 41 позакласний заклад. В них функціонує 1673 гуртки, якими охоплено 24297 вихованців. Це становить 54,7 % (у 2019 р. – 56,7%, у 2017 р. - 85,4%) від загальної кількості дітей шкільного віку (без закладів позашкільної освіти Міністерства культури й Міністерства молоді і спорту та без ДЮСШ системи МОН).

Крім того, у загальноосвітніх навчальних закладах області працює 2 435 гуртків і секцій, у яких навчально-виховною роботою охоплено 37 193 учні, що становить 34% від їх загальної кількості в області.

Заклади позашкільної освіти Тернопільської області

- Кременецький районний центр дитячої творчості;
- Почаївський будинок дитячої творчості;
- Лановецький міський комунальний будинок дитячої та юнацької творчості;
- Монастириський будинок творчості;
- Підгаєцький центр дитячої та юнацької творчості Підгаєцької районної ради
- Комунальний заклад Скалатської міської ради Підволочиського району Тернопільської області «Скалатський будинок школярів»;
- Микулинецький районний центр туризму, краєзнавства і екскурсій учнівської молоді;
- Великобірківський будинок творчості школяра;
- Великоглибочецький будинок технічної творчості школяра;
- Тернопільський обласний еколого-натуралістичної центр учнівської молоді;
- Тернопільський обласний центр туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді;
- Тернопільський обласний центр науково-технічної творчості школярів та учнівської молоді;
- Комунальний заклад Тернопільської міської ради Дитяча хорова школа «Зоринка»;
- Комунальний заклад Тернопільської міської ради «Школа народних ремесел»;
- Комунальний заклад Тернопільської міської ради «Станція юних техніків»;
- Комунальний заклад Тернопільської міської ради «Центр творчості дітей та юнацтва»;
- Тернопільське обласне територіальне відділення Малої академії наук України (МАН).

В умовах фінансової кризи та посилення процесів децентралізації створюється реальна загроза існуванню системи позашкільної освіти в області. Система позашкільної освіти відчуває гострий дефіцит в сучасному обладнанні, інвентарі, комп'ютерній техніці, Інтернет зв'язку, особливо для реалізації високотехнологічних програм: інженерних, науково-технічних, дослідницьких, винахідницьких. Тому необхідно не тільки зберегти мережу позашкільних навчальних закладів, а й модернізувати і осучаснювати матеріально-технічну базу і, таким чином, збільшити відсоток охоплення дітей та молоді позашкільною освітою.

З метою залучення учнів міської та сільської місцевості Тернопільської області до науково-дослідницької роботи, відкрито 16 філіалів обласного відділення *Малої Академії Наук* (МАН) України.

У формуванні навичок інтелектуальної праці, забезпеченні умов для їх креативної самореалізації у різних напрямках науково-дослідницької роботи, професійному самовизначенню, сприяє діяльність у багатьох загальноосвітніх закладах області наукових товариств учнів (НТУ), серед яких: НТУ «До глибин» при Тернопільській гімназії ім. І. Франка, НТУ «Ерудит» Бучацького ліцею, НТУ імені Богдана Лепкого Бережанської гімназії ім. Богдана Лепкого, НТУ «Інтелект» зага-

льноосвітньої школи I-III ступенів смт. Гусятин, НТУ «Docendo discimus» Тернопільської класичної гімназії, НТУ «Інтелектуал» спеціалізованої школи I-III ступенів ім. О.С. Маковея з поглибленим вивченням інформаційних технологій та технологічних дисциплін м. Заліщики, НТУ «Пошук» Заліщицької державної гімназії, НТУ «Прометей» Тербовлянського НВК, НТУ «Ерудит» Підгасцької гімназії, НТУ Улашківської ЗОШ I-III ст. Чортківського району, НТУ Чортківської ЗОШ I-III ст. № 5, НТУ «Юні дослідники історії» загальноосвітньої школи I-III ступенів с. Гадинківці Гусятинського району, НТУ «VERITAS» спеціалізованої ЗОШ I-III ст. з поглибленим вивченням іноземних мов смт. Залізці Зборівського району, НТЛ «Горизонти» Кременецького ліцею імені Уласа Самчука, НТУ «Думка» Зборівської державної української гімназії ім. Романа Завадовича.

Школою любові до природи, праці та краси є **Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді**. Це позашкільний навчальний заклад, що є складовою безперервної освіти і спрямований на розвиток здібностей та обдарувань учнівської молоді, задоволення її інтересів, духовних запитів і потреб у професійному визначенні. Він, як профільний позашкільний заклад, є координаційним центром інструктивно-методичної, природоохоронної та дослідницької роботи педагогів, юнатів, учнів закладів загальної і позашкільної освіти області.

До послуг вихованців центру пропонуються гуртки різного напрямку еколого-натуралістичного профілю: квітково-декоративний напрямок (Юні квітникарі-аранжувальники, Любителі зеленої архітектури, Фітодизайн, Юні квітникарі), біологічний напрямок, зоолого-тваринницький напрямок, валеологічний напрямок, народознавчий напрямок, екологічний напрямок, декоративно-прикладний напрямок.

Сучасний профільний позашкільний освітній заклад, який фахово задовольняє бажання дітей та підлітків подорожувати, переживати спорідненість себе з природою, гострі відчуття і пригоди у мандрах, пізнання довкілля, свого краю, його історії, культури – це **Тернопільський обласний комунальний центр туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді**.

У центрі працюють такі гуртки: водний туризм, географічне краєзнавство, Джура, історичне краєзнавство, літературне краєзнавство, пішохідний туризм, спортивний туризм, юні геологи-краєзнавці, юні екскурсіводи-краєзнавці, юні етнографи, юні спелеологи-краєзнавці. Гуртківці набувають особистісних компетентностей, а також спеціалізованих туристсько-краєзнавчих знань, умінь та навичок з географічного краєзнавства, туристської підготовки, фізичної культури та безпеки життєдіяльності.

Тернопільський обласний комунальний центр науково-технічної творчості школярів та учнівської молоді (ТОКЦНТТШУМ) робить вагомий внесок в організацію дозвілля дітей та учнівської молоді. У 2019р. у Тернопільській області діяло 8 районних і 2 міських станції юних техніків. У гуртках станцій діти займаються за сучасними напрямками технічної творчості. Це переважно: початкове технічне моделювання, комп'ютерна техніка і інформатика, радіоелектроніка, раціоналізаторство і конструювання, робототехніка, радіозв'язок і радіоспорт, тощо.

У роботі **центрів дитячої та юнацької творчості**, які працюють у містах та селищах міського типу Тернопільської області, крім науково-технічного, художньо-

естетичного, туристично-краєзнавчого напрямків, значне місце відведено військово-патріотичному вихованню учнівської та студентської молоді. Особлива увага звернута на виховання у молодого покоління поваги до історичного минулого держави, формування національної самосвідомості, історичної пам'яті. З цією метою школярі залучаються до відзначення Дня гідності та Свободи, Дня Соборності України, Дня захисника Вітчизни, Дня козацтва та УПА, вшанування пам'яті Героїв Крут, жертв Голодомору, історико-краєзнавчих акцій «Пам'ятаймо минуле заради майбутнього», «З попелу забуття», «Шляхами подвигу і слави» тощо.

Активізовано роботу молодіжних пошукових організацій, військово-патріотичних клубів із встановлення імен осіб, які загинули в лавах ОУН-УПА в рамках проведення обласних етапів Всеукраїнської історико-краєзнавчої акції «А ми тую славу збережемо», Всеукраїнської естафети пам'яті «Слава визволителям України».

У рамках виконання обласних заходів з військово-патріотичного виховання на 2015-2020 роки надається перевага активним формам роботи, а саме: суспільно-громадській діяльності з проведення благодійних акцій «Підтримай дітей Сходу», «Оберіг захисника України», «Назустріч мрії III», соціальним волонтерським практикам «Напиши лист солдату», «Ветеран живе поруч», проведенням політичного інформування, пошукової, дослідницької та проектної діяльності в рамках реалізації обласного проекту лідерів учнівського самоврядування області «Авангард» - «Книга звитяги Євромайдану і АТО», історичних реконструкцій, діяльності учнівських патріотичних клубів, роботи учнівських прес-центрів, проведенням флешмобів, акцій, фестивалів патріотичної пісні, прози та поезії, творів образотворчого мистецтва «Свята Покрова» тощо.

Важливу роль у формуванні в дітей та молоді національної приналежності, патріотизму, профілактики негативних явищ відіграє залучення їх до роботи у дитячих і молодіжних товариствах та об'єднаннях «Пласт», «Сокіл», «Молода Прогрес», «Козачата» та ін., діяльністю в яких охоплено понад 50% школярів загальноосвітніх шкіл. Учні навчальних закладів систематично беруть активну участь у тереновій грі «Легенди УПА», таборах-мандрівках «Стежками УПА», екскурсіях та походах до музею-комплексу УПА с. Антонівці Шумського району.

Загальноосвітні, позашкільні та професійно-технічні навчальні заклади Тернопільської області, районні ради старшокласників, обласна учнівська асоціація «Авангард» долучились до виконання обласного проекту «Слава не загине», що включає догляд за козацькими могилами, військовими меморіалами, похованнями українських січових стрільців, могилами новітніх героїв, що знаходяться на території місцевих громад

З метою запровадження державно-громадського управління освітою в області у 2007 році започатковано діяльність Ради старшокласників, створені й проводять активну роботу районні та обласна організація «Батьківський форум», що сприяє посиленню виховного впливу на учнівську молоддь.

Художньо-естетичному розвитку гуртківців позашкільних навчальних закладів сприяє їх участь в оглядах-конкурсах стрілецької та повстанської пісні, поезії, творів образотворчого мистецтва, технічної творчості, декоративно-прикладного та ужиткового мистецтва «Знай і люби свій край», дитячих театральних колективів «Овації», лялькових театрів, духовної пісні «Гімн Богу», народної іграшки, гумору і сатири тощо.

Значну увагу приділено відродженню народних традицій, звичаїв, обрядів, формування в учнівської молоді історичної пам'яті. Так, в області проведено фестивалі фольклорно-етнографічних колективів «Від Катерини до Стрітіння», хореографічних колективів «Український танець-увиванець», фестиваль шкільних духових оркестрів «Клич лицарів». Учні загальноосвітніх закладів беруть участь у щорічних всеукраїнських акціях «Колосок пам'яті», «Незгасима свічка», «Засвіти свічку» з нагоди вшанування жертв голодомору 1932-1933 рр.

Отже, у позашкільній освіті основна увага приділяється створення умов для забезпечення змістовного дозвілля учнів, перетворення позашкільних навчальних закладів у координаційні центри виховної та організаційно-масової роботи, посилення співпраці позашкільних навчальних закладів із загальноосвітніми, професійно-технічними закладами і вузами, установами та громадськими організаціями.

3.5.4. Професійно-технічні навчальні заклади

Оптимізація мережі закладів професійної освіти передбачає створення багатопрофільних, багаторівневих закладів шляхом відкриття нових та реорганізації (злиття, приєднання, перетворення) існуючих закладів, що надають освітні послуги у сфері професійної освіти, формування моделі багатofункціонального центру професійної досконалості.

В Тернопільській області здійснюють освітню діяльність 20 професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ), які зосередили свою увагу на інноваційному формуванні трудового потенціалу для потреб краю. Серед них: 1 центр професійно-технічної освіти, 7 вищих професійних училищ, 7 професійних ліцеїв, 3 професійно-технічних училища, 1 професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою та 1 його філія (рис.3.14).

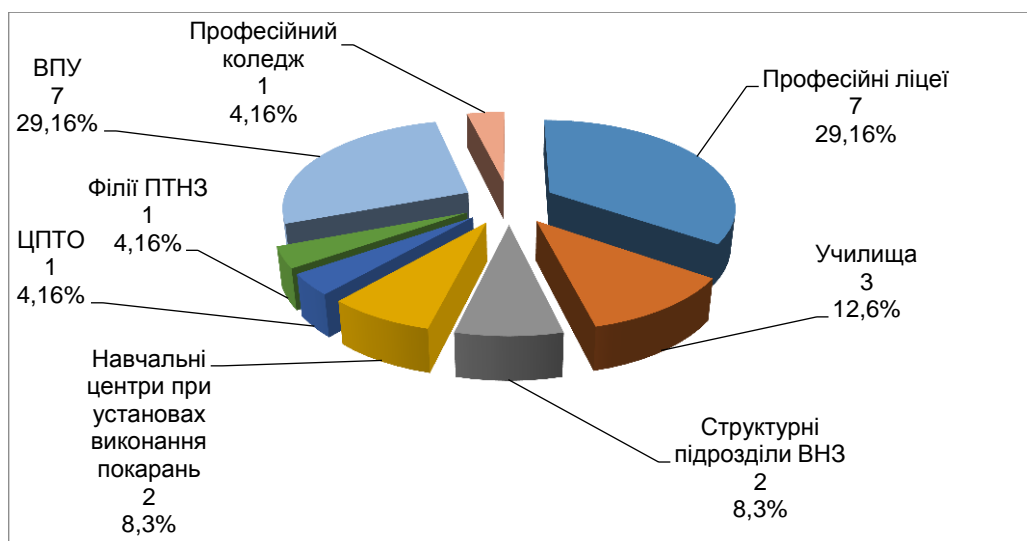

Рис. 3.14. Структура професійно-технічних навчальних закладів Тернопільської області у 2017/2018 н.р

Професійно-технічні навчальні заклади Тернопільської області

- Державний навчальний заклад «Борщівський професійний ліцей»
- Державний навчальний заклад «Бучацьке Професійно-технічне училище»
- Державний навчальний заклад «Вишнівський професійний ліцей»
- Державний навчальний заклад «Кременецький професійний ліцей»
- Державний навчальний заклад «Почаївське вище професійне училище»
- Державний навчальний заклад «Підволочиський професійний ліцей»
- Державний навчальний заклад «Підгаєцький професійний аграрний ліцей»
- Державний навчальний заклад «Скалатський професійний ліцей»
- Державний навчальний заклад «Тернопільське вище професійне училище технологій та дизайну»
- Державний навчальний заклад «Тернопільський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»
- Державний навчальний заклад «Хоростківський професійний сільськогосподарський ліцей»
- Державний навчальний заклад «Чортківське вище професійне училище»
- Державний навчальний заклад «Шумське професійно-технічне училище»
- Державний навчальний заклад «Тернопільський центр професійно-технічної освіти»
- Державний професійно-технічний навчальний заклад «Заліщицьке вище професійне училище»
- Лановецька філія Державний навчальний заклад «Тернопільський професійний коледж з посиленою військовою та фізичною підготовкою»
- Професійно-технічне училище №34 смт.Коропець
- Тернопільське вище професійне училище № 4 імені Михайла Парашука
- Державний професійно-технічний навчальний заклад «Тернопільське вище професійне училище ресторанного сервісу і торгівлі»
- Державний професійно-технічний навчальний заклад «Тернопільське вище професійне училище сфери послуг та туризму».

Якісна професійна освіта можлива за умови створення сучасних умов навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а це новітнє обладнання і висококваліфікований педагогічний колектив, що потребує значних фінансових вкладень. У зв'язку з цим, видатки на діяльність закладів професійної (професійно-технічної) освіти становлять: у 2017 – 270,0 млн гривень; у 2018 – 287,5 млн гривень; у 2019 – 322,0 млн гривень, що засвідчує їх постійне збільшення.

У своїй діяльності ПТУ потребують, насамперед, забезпечення сучасною технікою, застосування інноваційних технологій навчання і на цій основі - вдосконалення фахової підготовки учнів.

Тільки за останні 3 роки в області відкрито 5 навчально-практичних центрів з сучасним інноваційним обладнанням. Всього в області функціонує 8 галузевих навчально-практичних центри, створених за бюджетні кошти та кошти інвесторів, які дають змогу дорослому незайнятому населенню проходити короткотермінову курсову підготовку, перепідготовку з метою оволодіння новими професіями та технологіями виробництва.

У системі професійно-технічної освіти області щорічно навчається понад 8 тис. осіб, з них понад 80% поряд з професією отримують повну загальну середню

освіту. На даний час збільшився контингент учнів, які здобувають професійну підготовку на базі повної загальної середньої освіти

Останніми роками зросла кількість осіб, які здобули робітничу кваліфікацію з двох і більше професій, що дозволило випускникам бути більш конкурентоздатними на ринку праці.

З метою створення умов для якісної підготовки конкурентоспроможних робітничих кадрів у тісній співпраці з роботодавцями закладами професійної (професійно-технічної) освіти області впроваджуються елементи дуального навчання.

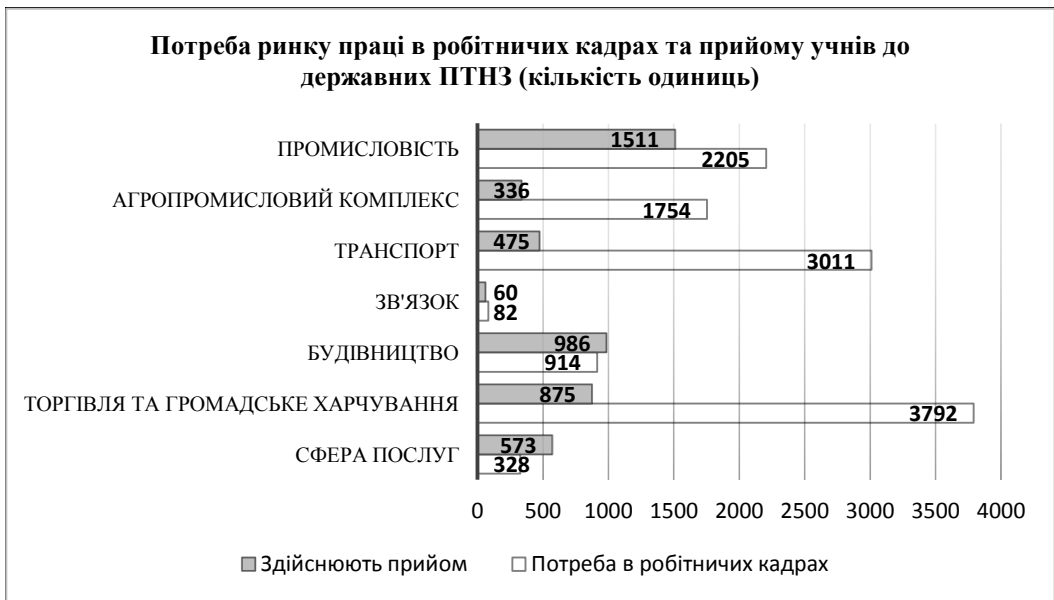

Рис.3.15. Потреба ринку в робітничих кадрах та прийом учнів до ПТНЗ

Підготовка робочих кадрів у ПТНЗ орієнтується на потреби ринку праці, який відчуває гостру нестачу кваліфікованих робітників.

Відповідно до тенденцій соціально-економічного розвитку, в області найближчим часом необхідні слюсарі з ремонту автомобілів, водії автотранспортних засобів, трактористи-машиністи сільськогосподарського виробництва, продавці продовольчих та непродовольчих товарів, робітники будівельних професій, електрогазозварники, токарі, сантехніки, оператори котелень, електромонтери, тощо.

У результаті постійного моніторингу ринку праці та пошуку шляхів подолання дисбалансу між попитом та пропозиціями у ПТНЗ впроваджено підготовку фахівців за новими професіями: монтажник систем утеплення будівель, реставратор пам'яток дерев'яної архітектури, укладальник підлогових покриттів, слюсар із складання металевих конструкцій, садовод, реставратор декоративних штукатурок і ліпних виробів, електромонтажник з освітлення та освітлювальних мереж, електромонтажник силових мереж та електроустаткування, агент з організації постачання. Підприємства, організації та установи зацікавлені у створенні нових робочих місць та працевлаштуванні кваліфікованих працівників у промисловості, сільському господарстві, сфері послуг, торгівлі, будівництві, приватному секторі економіки, а також забезпечуються умови для самозайнятості випускників.

Рис. 3.16. Працевлаштування випускників закладів професійної освіти, (осіб) Тернопільської області

Працевлаштування випускників складає біля 83%, з них працюють за отриманою професією – 67%, продовжують навчання у вищих навчальних закладах – 15%, призвані до лав Збройних Сил України – 1,19%. 17 % випускників ПТНЗ не працевлаштовані.

У професійно-технічній освіті є ряд таких комплексних проблем, як:

- неврегульовано розмежування повноважень у сфері управління та забезпеченні фінансування розвитку професійної освіти;
- недостатній рівень управлінської культури у сфері професійної освіти керівників органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та закладів освіти;
- відсутність мотиваційного стимулювання розвитку соціального партнерства;
- невідповідність якості та напрямів професійної підготовки, рівнів кваліфікації здобувачів професійної освіти потребам ринку праці та запитам особистості;
- низький рівень престижності робітничих професій та професійних кваліфікацій.

Реалізація завдань у напрямку вирішення проблем професійної освіти, що стоять перед освітянською галуззю області забезпечуватиметься шляхом впровадження заходів щодо поліпшення концентрації наявних організаційних,

інформаційних та фінансових ресурсів, спрямованих на оптимізацію мережі професійно-технічних навчальних закладів, їх матеріально-технічне та кадрове забезпечення і як наслідок, підготовкою конкурентоспроможних робітничих кадрів відповідно до тенденцій розвитку сучасної економіки регіону та вимог ринку праці.

Підвищення якісного рівня професійної освіти спрямовуватиметься на забезпечення економічного зростання регіону та розв'язання соціальних потреб населення, подальше навчання і розвиток особистості.

3.5.5. Вищі навчальні заклади

Система вищої освіти області спрямована на задоволення потреб особистості, ринку освітніх послуг, ринку праці регіону та держави в цілому, включає підготовку кадрів з вищою освітою за спектром напрямів, спеціальностей та освітньо-кваліфікаційними рівнями молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

Мережа вищих навчальних закладів області різних типів та рівнів акредитації налічує 30 установ. З них: 4 національних університети, 6 інститутів (1 - структурний підрозділ вищого навчального закладу IV рівня акредитації), 1 академія, 19 коледжів (з них 9 – структурні підрозділи вищих навчальних закладів III-IV-го рівня акредитації області).

Вищі навчальні заклади працюють над такими проблемами:

- ✓ Модернізація вищої освіти відповідно до вимог Болонського процесу та реалізація заходів щодо більш високого рівня її якості.

- ✓ Подальший розвиток науки у провідних вищих навчальних закладах, оновлення їх матеріально-технічної бази, зокрема, через забезпечення сучасним високотехнологічним обладнанням; розвиток інфраструктури інноваційної діяльності та трансферу технологій для впровадження науково-технічних розробок, визначення основних перспектив та шляхів подальшої модернізації навчального процесу на засадах наукової та інноваційної діяльності, використання високотехнологічних методів інформатизації та комп'ютерних технологій; визначення пріоритетних напрямків наукових досліджень, які відповідають загальноосвітнім тенденціям розвитку та національним потребам.

- ✓ Сприяння запровадженню ефективної системи розробки комплексних міжвузівських наукових проектів шляхом об'єднання зусиль провідних наукових установ та матеріальних ресурсів вищих навчальних закладів з метою отримання вагомих наукових результатів, спрямованих на розв'язання важливих наукових, освітніх та економічних проблем.

- ✓ Реформування системи педагогічної і післядипломної освіти педагогічних працівників, підвищення якості педагогічної освіти, забезпечення її мобільності, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці, удосконалення навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів; проведення курсів та тренінги для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників з питань ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі.

- ✓ Аналіз потреб суспільства у висококваліфікованих кадрах, визначення найважливіших сфер їх використання, розробка та впровадження особливостей підготовки кадрів відповідно до зазначених потреб, визначення особливостей підготовки фахівців з урахуванням спектру найбільш актуальних проблем в Україні та майбутніх тенденцій розвитку, конкретних вимоги до професійних та особистісних якостей майбутнього фахівця, враховуючи загальноосвітні тенденції розвитку суспільства, науки, медицини та культури.

- ✓ Визначення ефективні шляхи запровадження принципів здорового способу життя у повсякденне життя студентів, окреслювати особливості підготовки фахівця високої кваліфікації, проведення тренінгів для школи активістів органів

студентського самоврядування з виховання лідерських, патріотичних та організаційно-ділових якостей, передачі досвіду діяльності студентського самоврядування, його правових основ, залучення органів студентського самоврядування до контролю щодо дотримання прав та інтересів студентів та виконання студентами своїх обов'язків; навчальної наукової та творчої діяльності студентів; участь у вирішенні питань міжнародного обміну студентами; працевлаштування випускників університету та залучення студентів до вторинної зайнятості у вільний від навчання час тощо.

✓ Сприяння організації освітніх і наукових обмінів, стажування та навчання студентів, педагогічних і науково-педагогічних працівників, здійсненню комплексу заходів щодо інтеграційних процесів, розвитку партнерства і співробітництва між Україною та Європейським Союзом у галузі освіти і науки.

Вищі навчальні заклади Тернопільської області I-II рівнів акредитації

- Приватний вищий навчальний заклад «Бучацький інститут менеджменту і аудиту»
- Приватний вищий навчальний заклад «Тернопільський комерційний інститут»
- Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»
- Борщівський агротехнічний коледж
- Гусятинський коледж Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя
- Кременецький медичний коледж ім. Арсена Річинського
- Приватний вищий навчальний заклад «Медичний коледж»
- Тербовлянський коледж культури і мистецтв
- Тернопільський музичний коледж ім. Соломії Крушельницької
- Тернопільський кооперативний торговельно-економічний коледж
- Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя
- Чортківський гуманітарно-педагогічний коледж ім. О. Барвінського
- Чортківський державний медичний коледж
- ДВНЗ «Тернопільський коледж харчових технологій і торгівлі»
- Кременецький лісотехнічний коледж
- Зборівський коледж Тернопільського національного технічного університету ім. Івана Пулюя
- ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж»
- Бучацький коледж Подільського державного аграрно-технічного університету
- Коледж економіки права та інформаційних технологій Тернопільського національного економічного університету
- Чортківський коледж економіки та підприємництва Тернопільського національного економічного університету
- Коледж економіки, управління та інформатики Приватного вищого навчального закладу «Бучацький інститут менеджменту і аудиту»

- Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний коледж»

Вищі навчальні заклади Тернопільської області III-IV рівнів акредитації

- Бучацький інститут менеджменту і аудиту
- Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ
- Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Т. Шевченка
- Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського
- Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
- Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя
- Тернопільський інститут соціальних та інформаційних технологій
- Тернопільський національний економічний університет

На сьогодні мережа вищих навчальних закладів області приведена до оптимального стану і не потребує модернізації.

Медичних працівників нижчої ланки готує **Кременецьке медичне училище ім. А. Річинського**. Навчальний заклад бере свій початок від фельдшерсько-акушерської школи, що заснована в 1940 р. В 1954 р. вона була реорганізована в медичне училище. Ім'я відомого лікаря, публіциста і громадського діяча, який став жертвою комуністичного режиму, Арсена Річинського, навчальному закладу присвоєно в 1999 р. Нині готує фахівців за спеціальностями: акушерська справа; лікувальна справа; сестринська справа. Від 1996 р. на базі училища функціонують курси підвищення кваліфікації молодших медичних працівників. Створені і функціонують два начальо-виробничі комплекси: з Тернопільським державним медичним університетом та Українським медичним інститутом Асоціації народної медицини в Києві.

Чортківський державний медичний коледж теж готує молодших медичних працівників. Його історія починається в 1946 р., коли в місті була створена школа медичних сестер. У 1952 р. її реорганізували у медичне училище. Нинішній статус навчальний заклад отримав у 2001 р. Сьогодні коледж має 6 відділень: лікувальна справа, сестринська справа, акушерська справа, її стоматологія ортопедична, фармація, післядипломна освіта. Щороку навчається понад 1,5 тис. студентів. Від 1996 р. функціонує навчально-виробничий комплекс з Тернопільським державним медичним університетом.

Серед вузів I-II рівнів акредитації на Тернопільщині одним з найстаріших є **Кременецький лісотехнічний коледж**, що розташований у с. Білокриниця Кременецького району. Його витoki сягають 1892 р., коли тут була заснована сільсько-господарська школа. Через 6 років у ній відкрили лісничий відділ. У 1921-1939 рр. школа структурно належала до Кременецького ліцею. На її базі був створений у 1940 р. лісний технікум, який після війни став лісотехнічним. У 2000 р. набув статусу державного лісогосподарського технікуму, а два роки тому - лісотехнічного коледжу. Тут готують фахівців для лісового господарства за напрямками спеціальностями: інженерна механіка - експлуатація та ремонт обладнання лісового комплексу, лісозаготівля і деревообробка – обробка деревини, лісове і садово-паркове господарства, лісове господарство. Від 1944 р. підготовлено майже 12 тис. спеціалістів, значна частина яких працює в системі лісового господарства не тільки України, а й зарубіжних країн.

До найстарших відноситься також **Заліщицький аграрний коледж**, який є

структурним підрозділом Національного університету біоресурсів і природокористування України. Свою історію навчальний заклад веде від городничо-садівничої школи, що постала в місті у 1904 р. На її базі в 1945 р. створено сільськогосподарський технікум, який через 30 років реорганізовано в радгосп-технікум. У 1988 р. до нього приєднано Копичинецький сільськогосподарський технікум бухгалтерського обліку. Нинішнього статусу навчальний заклад набув у 1997 р. Від 2000 р. коледж носить ім'я відомого вченого Євгена Храпливого.

У навчальному закладі готують спеціалістів освітньо-кваліфікаційних рівнів «молодший спеціаліст» і «бакалавр» за спеціальностями: на агрономічному відділенні - плодоовочівництво та виноградарство, агрохімія; на економічному - бухгалтерський облік, економіка підприємництва, комерційна діяльність. При коледжі функціонують Західноукраїнський регіональний центр фермерства та опорний пункт Молдовського інституту кукурудзи та сорго.

Особливе місце в освіті Тернопільщини займає *Тернопільське обласне державне музичне училище ім. С. Крушельницької*. Воно створене в 1958р., ім'я видатної оперної співачки носить від 1963 р. Нині - це вищий навчальний заклад I рівня акредитації, який здійснює освітню діяльність за напрямом «Мистецтво» зі спеціальностей «Театральне мистецтво» (спеціалізація - акторське мистецтво), «Музичне мистецтво» (спеціалізації - фортепіано, оркестрові струнні інструменти, оркестрові духові та ударні інструменти, народні інструменти, спів, хорове диригування, теорія музики), «Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво» (спеціалізація - художній розпис). За час існування училище підготувало майже 4 тис. спеціалістів.

Теребовлянське вище училище культури свою історію розпочало в 1940р., коли було відкрито бібліотечну школу з набором 90 учнів. Після завершення воєнних дій на Тернопільщині, восени 1944 р. навчальний заклад відновив свою роботу, в ньому були відкриті два відділи - клубний і бібліотечний. Наступного року училище реорганізоване в технікум підготовки культурно-освітніх працівників. У 1961 р. він став культурно-освітнім училищем. У 1990 р. заклад перейменовано в училище культури, а від 1994 р. він носить нинішню назву. Від 2004 р. на базі навчального закладу діє філія Київської академії керівних кадрів культури і мистецтв, де можна здобути вищу освіту.

Училище готує кваліфікованих спеціалістів: організаторів сфери дозвілля, викладачів образотворчого мистецтва, викладачів хореографії, артистів ансамблю народного танцю, керівників творчих колективів - хорового співу, народних і духовних інструментів, хореографічних і театральних колективів, режисерів видовишно-театралізованих дійств, свят та обрядів, викладачів декоративно-ужиткового мистецтва, бібліотекарів, бібліографів. Студенти всіх спеціальностей мають змогу одночасно отримати спеціальності: розпорядник церемоніалів, художник, дизайнер-оформлювач, документознавець, музейна та архівна справа.

В училищі діють творчі колективи: академічний хор, духовий оркестр, оркестр українських народних інструментів, фольклорно-етнографічний ансамбль «Намисто», ансамбль фольклорного танцю «Джерело», ансамбль народного танцю «Любисток», ансамбль бального танцю «Грація», вокальний ансамбль «Октава», ансамбль «Мажореток», ансамбль ударних інструментів, ансамбль народної музики, театральна студія «Рампа», гурток поетів-початківців «Первоцвіт», ляльковий те-

атр «Промінчик», лабораторія автентичного фольклору «Мелос», клуб творчої молоді «Браво».

У даному закладі розробляються проекти навчальних програм нових спеціальностей, проводиться науково-дослідницька діяльність викладачами і студентами з історії України, з відродження народних традицій, звичаїв та обрядів. За період існування училища на його денній і заочній формах навчання підготовлено майже 11 тис. спеціалістів. Серед них є не лише талановиті митці і керівники відомих творчих колективів, а й викладачі вузів, науковці.

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола включає 7 відділень: економічне, юридичне, комп'ютерних технологій, дизайну, туризму, видавничої справи і редагування, технічне. Нині в коледжі навчається понад 1500 студентів, 236 висококваліфікованих викладачів передають їм свої знання і досвід.

Навчальний заклад проводить підготовку молодших спеціалістів за такими напрямками та спеціальностями: спеціальності напрямку "Економіка та підприємництво": економіка підприємства, фінанси і кредит; спеціальності напрямку "Журналістика та інформація": видавнича справа та редагування; спеціальності напрямку "Інформатика та обчислювальна техніка": обслуговування програмних систем і комплексів; спеціальності напрямку "Мистецтво": перукарське мистецтво та декоративна косметика; спеціальності напрямку "Право": правознавство; спеціальності напрямку "Сфера обслуговування": туристичне обслуговування; спеціальності напрямку "Текстильна та легка промисловість": моделювання та конструювання промислових виробів.

У 2014 році Галицький коледж спільно з міським управлінням освіти і науки започаткував реалізацію стратегії профільного та допрофільного навчання в місті Тернополі за такими напрямками: технологічний (комп'ютерні технології), філологічний (українська філологія, журналістика), суспільно-гуманітарний (правовий, економічний), природничо-математичний (туристичний) та художньо-естетичний (дизайн, перукарське мистецтво та візаж).

Тернопільський кооперативний торговельно-економічний коледж (в минулому - Тернопільський кооперативний технікум) був одним з перших на Тернопіллі навчальним закладом, який пережив пору справжньої зрілості.

Заснований 1 вересня 1958 року, виходячи з потреби в підготовці кадрів з середньою спеціальною освітою, при сприянні місцевого керівництва області і на прохання правління Тернопільської облспоживспілки, оскільки на той час Бережанська торговельно-кооперативна школа, що готувала продавців та облікових працівників, не мала можливості готувати кваліфікованих товарознавців та керівників кооперативної торгівлі.

З 1965 року при технікумі створено училище, яке здійснювало підготовку кадрів масових професій, а з 1968 року була створена Республіканська школа декораторів-рекламознавців, яка в нинішній час представлена в коледжі відділенням "Дизайн". 14 лютого 1985 року училище набуло статус середнього професійно-технічного училища, яке в 1992 році було об'єднано з технікумом у зв'язку з впровадженням ступеневої підготовки в системі кооперації освіти.

Тернопільський кооперативний торговельно-економічний коледж набув свого статусу 7 липня 2005 року.

За всі роки плідної праці підготовлено понад 30 тис. фахівців, які працюють у

різних галузях економіки, а саме в торгівлі, ресторанному бізнесі, переробному, автотранспортному, готельному господарствах, банківській, фінансовій системах, в районних адміністраціях.

Коледж готує спеціалістів за такими спеціальностями та спеціалізаціями: туристичне обслуговування; дизайн; фінанси і кредит; банківська справа; бухгалтерський облік; товарознавство та комерційна діяльність; товарознавство в митній справі; товарознавство в будівельній справі; маркетингова діяльність; ресторанне обслуговування; обслуговування комп'ютерних систем та мереж.

Масові професії: кухар-кондитер; обліковець з реєстрації бухгалтерських даних; продавець продовольчих та непродовольчих товарів.

Тернопільський коледж харчових технологій і торгівлі є теж одним з найперших закладів в області, який здійснює підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері торгівлі.

Коледж проводить підготовку молодших спеціалістів за такими напрямками і спеціальностями: "Економіка та підприємництво": маркетингова діяльність, товарознавство та комерційна діяльність; "Сфера обслуговування": готельне обслуговування, ресторанне обслуговування; "Харчова промисловість та переробка сільськогосподарської продукції": виробництво харчової продукції, виробництво хліба, кондитерських, макаронних виробів і харчо концентратів.

Чортківський гуманітарно-педагогічний коледж імені Олександра Барвінського є одним з провідних навчальних закладів I-II рівнів акредитації Тернопільської області. Здійснює освітню діяльність з підготовки педагогічних кадрів для потреб області і західного регіону України. Як вищий заклад освіти, що акредитований за I рівнем, має право на підготовку фахівців відповідних напрямів і спеціальностей за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста: «Педагогічна освіта»: початкова освіта, соціальна педагогіка; «Мистецтво»: музичне мистецтво.

Західноукраїнський національний університет (ЗУНУ) [1,6] почав своє існування в 1966 р., коли в місті було відкрито відділення фінансово-економічного факультету Київського інституту народного господарства. Наступного року відділення переросло у факультет, а ще через 4 роки - в самостійний фінансово-економічний інститут. Останній був реорганізований у 1989 р. в Інститут народного господарства. В 1994 р. вуз став академією народного господарства, в 2005 р. - університетом. Статус національного отримав наступного року.

25 серпня 2020 року відповідно до наказу МОН України ТНЕУ перейменовано на Західноукраїнський національний університет і надано статус класичного закладу вищої освіти.

Кожне покоління студентів і науковців з гідністю продовжує славні традиції національної освіти, примножуючи здобутки ЗУНУ на міжнародному рівні.

ЗУНУ здійснює підготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст» і «спеціаліст», ступенями «бакалавр» і «магістр», а також кадрів вищої кваліфікації в аспірантурі та докторантурі. Також забезпечує перепідготовку фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Спеціаліст», здійснює підвищення кваліфікації та підготовку іноземних громадян за акредитованими спеціальностями.

У структурі університету 4 факультети: Економіки та управління, Комп'ютерних інформаційних технологій, Фінансів та обліку, Юридичний, Соціально-

гуманітарний; 11 інститутів:

1. Навчально-науковий інститут біоресурсів і природокористування.
2. Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин ім. Б.

Гаврилишина.

3. Навчально-науковий інститут креативних студій.
 4. Навчально-науковий інститут публічного управління.
 5. Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій.
 6. Хмельницький навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій.
 7. Вінницький навчально-науковий інститут економіки.
 8. Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту.
 9. Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу.
 10. Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту.
 11. Єрванський навчально-науковий інститут (Республіка Вірменія).
- Філії: Луцька, Свалявська, Самбірська.

Навчальні науково-виробничі центри: Рівненський, Дрогобицький, Хмельницький.

Коледжі:

1. Чортківський коледж економіки та підприємництва ЗУНУ.
2. Економіки, права та інформаційних технологій ЗУНУ.
3. Вінницький коледж економіки та підприємництва ЗУНУ.
4. Єрванський коледж ЗУНУ.

Рівень розвитку університетської науки слід оцінювати за багатьма критеріями, але передусім за потужністю її наукових шкіл. У Західноукраїнському національному університеті функціонують і набувають подальшого розвитку 7 наукових шкіл: Фінанси, грошовий обіг і кредит, Облік, аналіз та аудит, Світове господарство і міжнародні економічні відносини, Організація управління і регулювання економікою на макро- і мезорівнях, Інформаційні та комунікаційні технології на базі методів штучного інтелекту, високопродуктивних обчислень і процесорів, теоретико-числових перетворень та онтологій, Психологія та педагогіка, Економіка і управління підприємством.

На базі ЗУНУ працює Центр підготовки офіцерів запасу, який здійснює військову підготовку за програмою Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Юнаки отримують звання «молодший лейтенант» запасу, навчаючись в університеті.

Важливими структурними підрозділами ЗУНУ є Будинок культури, Музей історії університету і господарства краю, Науково-дослідний центр історії грошей, центр фізичної культури, видавництво «Економічна думка», бібліотека електронних ресурсів. Студенти мають доступ до електронних бібліотек Великої Британії, Орхуської школи бізнесу (Данія). До послуг викладачів і студентів санаторій-профілакторій на 50 осіб, терапевтичний, стоматологічний, фізіотерапевтичний кабінети, а також кабінети масажу, лікувальної фізкультури, емоційного розвантаження, процедурний, рефлексотерапії, теплотікування, водолікувальний відділ, аерофіторій, їдальні, кафе, буфети тощо.

Сьогодні вищий навчальний заклад – член Європейської асоціації міжнародної освіти (Нідерланди, 1999 р.), Європейської асоціації університетів (2007 р.), Вели-

кої хартії університетів (Magna charta, 2008 р.), партнерської програми для ВНЗ у сфері освіти з компанією «Base Group Labs» (2010 р.), яка є професійним постачальником програмних продуктів і рішень у галузі аналізу даних, Таллуарської мережі (2012), Мережі університетів прикордоння (2013), Міжнародної культурно-освітньої асоціації (ICEA), м. Чикаго (2014). 7-8 грудня 2014 року підписано Угоду про приєднання ТНЕУ до Мережі університетів Східної Європи за участю кращих ВНЗ України, Білорусі, Польщі, Грузії, Молдови, Румунії, Словаччини та Угорщини.

ЗУНУ уклав угоди з вищими навчальними закладами країн Європейського Союзу, а також Канади, США, Китаю, Білорусі, Казахстану, Молдови. Найбільше (22) угод укладено з ВНЗ Республіки Польща.

Тернопільський національний технічний університет (ТНТУ) імені Івана Пулюя. [1, 4] Витоки історії університету сягають 1960 року, коли 11 листопада було організовано Тернопільський загальнотехнічний факультет Львівського політехнічного інституту з вечірньою та заочною формами навчання. З 1962 р. почалася підготовка фахівців за денного формою навчання. В 1964 р. факультет реорганізовано у Тернопільський філіал Львівського політехнічного інституту. Філіал готував фахівців за спеціальностями: технологія машинобудування, металорізальні верстати та інструменти, електровимірювальна техніка, радіотехніка. 11 грудня 2009 року університету надано статус національного.

ТНТУ є навчальним, науковим, інженерним та культурним центром Західного регіону України. Це єдиний в області технічний вуз, який забезпечує підготовку фахівців всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, докторів та кандидатів наук для цього регіону. В університеті функціонують наступні факультети: факультет інженерії машин, споруд та технологій (ФМТ), факультет прикладних інформаційних технологій та електроінженерії (ФПТ), факультет комп'ютерно-інформаційних систем і програмної інженерії (ФІС), факультет економіки та менеджменту (ФЕМ), факультет по роботі з іноземними студентами (ФРІ).

До складу Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя також входять: технічний ліцей та технічний коледж у м. Тернополі, Гусятинський технічний коледж, Зборівський технічний коледж. Також доуніверситетська підготовка учнів здійснюється в ліцеї-школі с.Добриводи, спеціалізованих школах і гімназіях.

ТНТУ є засновником і провідним закладом обласного навчально-наукового об'єднання "Технічні кадри", Малої Академії наук, навчально-наукових виробничих комплексів "Світло", "Газда", "Достаток", "Агромаш", "Комп'ютер".

З 1995 року університет перейшов до підготовки фахівців за освітньо-професійними програмами Міносвіти України. Прийнята модель освіти передбачає поряд з високою професійною підготовкою, здійснення цілеспрямованих програм посиленої фундаментальної підготовки, інтенсивної комп'ютерної освіти, модернізації вивчення економічних наук, гуманізації та гуманітаризації навчального та виховного процесів, досконалого вивчення іноземних мов, підвищення правової освіти фахівців.

В університеті функціонують магістратура, аспірантура та докторантура, працюють спеціалізовані ради із захисту докторських та кандидатських дисертацій, склалися відомі в Україні та за кордоном наукові школи.

Основними завданнями науково-дослідної діяльності ТНТУ ім. І. Пулюя є розвиток фундаментальних, пошукових і прикладних досліджень, зміцнення наукового співробітництва з провідними науковими центрами, виконання держбюджетних і госпдоговірних робіт, науково-виробнича діяльність, впровадження наукових розробок у виробництво.

Наукові дослідження в університеті ведуться за такими основними напрямками: розробка нових технологій, машин та апаратури і приладів в галузі медицини, космосу, світлотехніки, машинобудування, харчових виробництв, створення нових матеріалів та технологій їх отримання, розробка розрахункових методів аналізу напружено-деформованого стану та прогнозування довговічності елементів конструкцій і машин.

Університет виконує науково-дослідні роботи за замовленнями МОН України, Міністерства з науки і технологій, Національного космічного агентства, підприємств та інших міністерств і відомств. Розробки науковців університету неодноразово представлялись на міжнародних виставках.

На даний час ТНТУ ім. І. Пулюя працює за прямими договорами з багатьма закордонними університетами. В ньому функціонує ряд міжнародних освітніх центрів: CISCO, VUE, Schneider Electric, Microsoft IT, АСКОН, QNX Software Systems, SUN Microsystems, IBM, STMicroelectronix, D-Link, C++.

Значну увагу в ТНТУ приділяють навчанню іноземних студентів.

Реалізація спільних програм академічної мобільності, зокрема програм подвійних дипломів, є одним з пріоритетних напрямків розвитку міжнародного співробітництва університету. Усі студенти університету мають можливість брати участь у програмах академічної мобільності, що імплементуються у співпраці з вищими навчальними закладами Польщі, Німеччини, Великобританії, Франції та США.

В університеті активно використовують дистанційну форму навчання. Зокрема, за кордоном створюються локальні центри дистанційного навчання. Такі центри вже функціонують на базі Технологічного університету Таджикистану, Українського культурного Центру в штаті Мічиган (м. Воррен, США). У процесі створення центри дистанційного навчання в Словенії, Португалії та Канаді.

Невід'ємною частиною програми академічної мобільності є виробнича практика. Щороку значна кількість студентів проходить практику у компанії «Устроньянка», м. Устронь, Польща за програмою «Аполло», за програмою об'єднання «Німецький селянський союз», за програмою «Агроімпульс» (Швейцарія), за програмою ДААД «Літні курси у німецьких ВНЗ».

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка [1, 5] нещодавно відзначив 395-річчя від дня створення та 75-річчя відродження українського педагогічного навчального закладу в мальовничому містечку на Тернопіллі – Кременці. Це один із найстаріших вищих навчальних закладів у західному регіоні України, який сьогодні є престижним освітнім і культурним закладом, науково-методичним центром педагогічної освіти та науки галицького краю. За результатами консолідованого рейтингу вищих навчальних закладів освіти України 2015-го року університет посів друге місце серед педагогічних ВНЗ, нагороджений дипломами лауреата Міжнародного Академічного Рейтингу популярності та якості "Золота Фортуна".

Особливу увагу університет приділяє підготовці науково-педагогічних кадрів. Успішно функціонує аспірантура та докторантура. Університет поступово перетворився на науково-навчальний, науково-освітній центр України, місце проведення міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій, з'їздів, читань тощо. Сьогодні функціонує 5 спеціалізованих вчених рад, в тому числі дві докторські. Університет є піонером з упровадження у вищій школі України багатьох ноу-хау.

Підготовка фахівців здійснюється в Інституті педагогіки і психології та на дев'яти факультетах: Фізико-математичний факультет, Факультет філології і журналістики, Географічний факультет, Інженерно-педагогічний факультет, Історичний факультет, Хіміко-біологічний факультет, Факультет фізичного виховання, Факультет іноземних мов, Факультет мистецтв.

Функціонує Центр довузівської підготовки та Центр післядипломної освіти.

Із 1995 року при навчальному закладі функціонує навчально-науковий комплекс, до якого увійшли Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, Чортківський обласний педагогічний коледж імені Олександра Барвінського, Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти. Діяльність цих підрозділів сприяє реалізації ступеневої підготовки педагогічних кадрів, якісному відбору абітурієнтів для здобуття освіти.

Має місце співпраця з зарубіжними вузами-партнерами, зокрема з Вищою педагогічною школою Карінтії імені В. Франкеля (Австрія), Саскачеванським університетом та університетом Ватерлоо (Канада), Варшавським університетом, Вищою Лінгвістичною Школою міста Ченстохова, Академією Яна Длугоша (Польща), Південно-Чеським університетом в м. Чеське Будейовіце (Чехія). В даний час діє значна кількість угод про співпрацю з університетами Європи, Канади та США. Співробітники університету впродовж року реалізували два проекти в рамках Програми Темпус Проект TEMPUS ELITE – “Освіта для лідерства, інтелекту та заохочення таланту” (02.12.2013 - 31.12.2016 рр.) та проекту “Крос-медіа та якісна журналістика” за участю партнерів з Німеччини, Австрії, Румунії, Молдови й України. Завдяки підписаному договору про співробітництво із Вищою лінгвістичною школою у Ченстохові та Академією Яна Длугоша реалізуються програми подвійного диплому, що передбачає можливість паралельного навчання у Польщі та отримання нашими студентами дипломів двох закладів.

Зростанню та зміцненню зв'язків між установами сприяє членство ТНПУ ім. В.Гнатюка у міжнародних структурах, а саме: Консорціумі українських університетів та Варшавського університету (з 2008 року), Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи, Великої Хартії університетів, таким чином приєднавшись до 775 університетів у світі, що керуються спільними основними принципами у своїй діяльності (з 2013 року).

Успіху сприяє й постійна увага адміністрації університету до матеріально-технічного забезпечення навчального процесу. До послуг студентів обладнані відповідно до сучасних вимог аудиторії, лабораторні приміщення з наочним приладдям і комп'ютерною технікою, бібліотеки, укомплектовані потрібними посібниками та підручниками, спеціальною літературою, просторі читальні зали, віртуальна бібліотека навчальної і наукової літератури. Для зручності відвідувачів у книгозбірні створено відділ науково-технічної інформації та автоматизації, суттєво

зросла база електронного каталогу і електронних версій видань. Введено в дію сервер управління навчальними ресурсами на основі системи MOODLE.

Тернопільський національний медичний університет ім. І.Я.Горбачевського [1, 3] - провідний заклад вищої освіти України, в якому навчається біля 6 тисяч студентів, працює понад 640 викладачів. Він заснований 12 квітня 1957 року, відповідно до постанови тодішнього уряду УРСР. Клінічною базою стала міська лікарня, яка одночасно виконувала функції обласної лікарні. У жовтні 1960 року тут проведено VII пленум Наукового товариства хірургів України. Інститут працював як педагогічний, науковий, лікувальний, культурно-освітній осередок області.

У 1960-1961 роках введено в дію морфологічний корпус, обласну поліклініку, завершено будівництво основної клінічної бази інституту – обласної лікарні. Чимало нового в діяльності інституту з'явилося і в наступні 1970-1980-ті роки.

Із здобуттям Україною Незалежності відкрилися нові можливості для розвитку інституту, входження його в ринкові відносини, в європейський освітній простір. Постановою Кабінету Міністрів України від 1 липня 1992 року інституту присвоєно ім'я Івана Яковича Горбачевського. У 1994-му інститут акредитований за IV (найвищим) рівнем. У 1995 – відкрито медсестринський факультет, створено навчальний комплекс – медичний інститут-ліцей м. Тернополя.

30 січня 1997 року Постановою Кабінету Міністрів України інститут отримав статус медичної академії. У 2000-му вперше проведено прийом на фармацевтичний факультет, який розпочав підготовку провізорів, а від 2001 – клінічних провізорів та провізорів-косметологів. Медсестринський факультет реорганізовано у факультет бакалаврату і молодших спеціалістів медицини, у 2003 – реорганізовано в медичний коледж. Від 1997 року на всіх курсах, а також у клінічній ординатурі, розпочалось навчання іноземних громадян, з цього ж року вони навчаються на підготовчому відділенні.

У 2010-2011 роках реконструйовано, оснащено і відкрито п'ять університетських навчально-практичних центрів первинної медико-санітарної допомоги в селах області. Крім цього, в одному із сіл розпочато реалізацію ще одного пілотного проекту – створення навчально-практичного центру з догляду за людьми похилого віку, спираючись на досвід, отриманий під час стажування викладачів університету в Нідерландах. Підготовка висококваліфікованих фахівців для системи охорони здоров'я України і зарубіжжя здійснюється шляхом надання освітніх послуг належної якості, дотримання високих стандартів у викладанні, науковій і професійній діяльності.

У медичному університеті на належному рівні відбувається розвиток фундаментальної і прикладної науки в області медицини і фармації, надання високотехнологічної наукоємної медичної допомоги і розробка нових діагностичних і лікувальних технологій для потреб вітчизняної системи охорони здоров'я. Для студентів створені умови для саморозвитку, самореалізації і духовного пошуку, що є запорукою формування високоосвічених, вільних, демократичних і національно свідомих людей.

У складі університету функціонує 4 факультети (медичний, стоматологічний, фармацевтичний та іноземних студентів), 6 навчально-наукових інститутів – морфології; медико-біологічних проблем; фармакології, гігієни та медичної біохімії

імені М.П. Скакуна; моделювання та аналізу патологічних процесів; клінічних кафедр; навчально-науковий Інститут медсестринства; діє 57 кафедр, університетська лікарня, стоматологічний відділ університетської клініки. Це єдиний університет України, в якому запроваджено дистанційну форму навчання для іноземних і вітчизняних медсестер-бакалаврів і магістрів. Працює навчально-практичний Центр симуляційного навчання, 6 акредитованих науково-дослідних лабораторій, є власне видавництво «Укрмедкнига», навчально-оздоровчий комплекс «Червона калина». ТНМУ є членом Європейської асоціації університетів, приєднався до Великої Хартії Університетів, бере участь у Балтській університетській програмі, співпрацює з 76 закордонними партнерами.

Налагоджена співпраця з іноземними вищими медичними навчальними закладами країн Європи та Америки. Відповідно до угоди про співробітництво з університетом південної Кароліни Апстейт (Спартанбург, США) Тернопільський медуніверситет створив умови для навчання в Інституті медсестринства (підрозділ університету) американських громадян.

В університеті сформовані та розвиваються наукові школи: хірургів (чл.-кор. НАМН України, проф. Л.Я. Ковальчук), інфекціоністів (чл.-кор. НАМН України, проф. М.А.Андрейчин), терапевтів (проф. Б.І. Рудик, проф. Є.М. Стародуб), педіатрів (чл.-кор. НАМН України проф. І.С. Сміян, проф. О.Є. Федорців, проф. Н.В. Банадига), фармакологів (проф. М.П. Скакун, проф. К.А. Посохова), морфологів (проф. К.С. Волков, проф. Я.І. Федонюк, проф. М.С.Гнатюк), патофізіологів (проф. В.В.Файфура, проф.Ю.І. Бондаренко).

Поглибилася співпраця працівників клінічних кафедр з практичними лікарями медичних закладів міста, які є практикуючими базами цих кафедр.

Література

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку Тернопільська обл. /ред. рада вид.: В.Г.Кремень (гол.) [та ін.]; редкол. тому: В.П.Кравець (гол.) [та ін.]. Знання України, 2011. – 249 с.
2. Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2020 року) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua/publication/content/20090.htm>
3. Тернопільський державний медичний університет імені І.Я Горбачевського [Електронний ресурс] . Режим доступу: <http://www.tdmu.edu.ua/>
4. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя [Електронний ресурс] . Режим доступу: <http://tntu.edu.ua/>
5. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка [Електронний ресурс] . Режим доступу: <http://tnpu.edu.ua/>
6. Тернопільський національний економічний університет [Електронний ресурс] . Режим доступу: <http://www.tneu.edu.ua/>
7. Управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] . Режим доступу: <http://oblosvita.te.ua/>;
8. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Тернопільській області [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://ring.org.ua/edr/uk/company/26428646>
9. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2018 рік.
10. Інтернатні заклади Тернопільської області. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gatekeeping.in.ua/ternopil/1-9.php>
11. Основні тенденції та проблеми соціально-економічного розвитку Тернопільської області <http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/55180/analit19092019.pdf>